

LIETUVOS VYRIAUSIASIS ADMINISTRACINIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2013 m. birželio 18 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Laimučio Alechnavičiaus, Dainiaus Raižio (kolegijos pirmininkas), Virgilijaus Valančiaus (pranešėjas), Dalios Višinskienės ir Virginijos Volskienės, sekretoriaujant Rasai Kubickienei, dalyvaujant atsakovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovui Justui Eimontui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo norminę administracinę bylą pagal Lietuvos Respublikos Seimo nario Remigijaus Žemaitaičio prašymą ištirti, ar Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2009 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-791 patvirtinto Pensijų ir kompensacijų pristatymo tvarkos aprašo 3.2 ir 11 punktai neprieštaruoja Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 punktui.

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

Lietuvos Respublikos Seimo narys Remigijus Žemaitaitis kreipėsi į Lietuvos vyriausiąją administracinę teisumą, prašydamas pripažinti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba) direktoriaus 2009 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-791 patvirtinto Pensijų ir kompensacijų pristatymo tvarkos aprašo (toliau – ir Aprašas) 3.2 ir 11 punktus prieštaraujančiais Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo (2008 m. birželio 17 d. įstatymo Nr. X-1602 redakcija) (toliau – ir Lygių galimybių įstatymas) 5 straipsnio 1 punktui.

Pareiškėjas savo prašymą grindžia šiais argumentais:

1. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo (toliau – ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas) 40 straipsnio 2 dalis nustato, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo (toliau – ir VSDF) administravimo įstaigos pensijas pristato Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos nustatyta tvarka, suderinta su Valstybinio socialinio draudimo fondo taryba. Taigi specialių nurodymų, kokiais būdais gali būti pristatomos išmokos, šis įstatymas nenumato, tačiau Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, tvirtindama išmokų pristatymo tvarką, privalo laikytis Lietuvos Respublikoje galiojančių įstatymų ir kitų teisės norminių aktų.

2. Aprašo 3 punkte nurodoma, kad išmokos gali būti pristatomos šiais trim būdais: pristatomos pagal išmokos gavėjo nuolatinę arba faktinę gyvenamąją vietą; pervedamos į gavėjo sąskaitą kredito ar mokėjimo įstaigoje; pristatomos pašto perlaidomis. Tačiau Aprašas nenumato išmokos gavėjui galimybės laisvai pasirinkti vieną ar kitą išmokos pristatymo būdą, ar jį pakeisti.

3. Išmokų pristatymo būdas jas pervedant į gavėjo sąskaitą kredito įstaigoje reglamentuotas Aprašo III skyriuje (11-16 punktai). Aprašo 11 punktas nustato atvejus, kada išmokos pristatomos būtent šiuo būdu. Kredito įstaigos, vadovaudamosi Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 4 punktu, teikia vieną iš finansinių paslaugų – mokėjimo paslaugą, ir už šią paslaugą, kaip ir visas kitas finansines paslaugas, ima atlygį. Taigi išmokos gavėjas, norėdamas laisvai disponuoti išmoka, turi sumokėti už grynųjų pinigų išėmimą kredito įstaigai teisėtai priklausančių mokesčių. Kadangi Aprašas nenumato išmokos gavėjui galimybės laisvai pasirinkti šį išmokos pristatymo būdą ar jo atsisakyti, išmokų gavėjai, net ir nepageidaudami, privalo atsidaryti sąskaitą kredito ar mokėjimo įstaigoje ir mokėti mokesčius už suteiktas finansines paslaugas, tokiu būdu prieš savo valią netekdami dalies jiems pagal teisės norminius aktus priklausančios išmokos dydžio. Tačiau išmokų gavėjai, kuriems išmokos pristatomos pagal išmokos gavėjo nuolatinę arba faktinę gyvenamąją vietą, jokių mokesčių už išmokų pristatymą neturi mokėti. Be to, patiriamos ir transporto išlaidos, jeigu į kredito įstaigą dėl atstumo ar kitų priežasčių tenka vykti transporto priemone, juolab kad išmokų gavėjai, kurie yra netekę mažiau nei 75 procentų darbingumo ir kuriems dar nėra sukakę 80 metų (jeigu jie nedirba arba dirba, tačiau jiems mokamos išmokos (mokamų išmokų) dydis nepriklauso nuo draudžiamųjų pajamų turėjimo ar darbo savarankiškai), gali būti fiziškai nepajėgūs patys asmeniškai nuvykti į kredito įstaigą.

4. Išmokų gavėjai suskirstyti į dvi grupes – vieni gauna visą jiems priklausančią išmoką, o kiti dėl to, kad privalo prieš savo valią kredito įstaigoms sumokėti pinigų išgryninimo, sąskaitų tvarkymo, administravimo mokesčius, patirti kelionės į kredito įstaigas išlaidas, gauna tik dalį jiems priklausančios išmokos. Taip pat pastarosios grupės išmokų gavėjams dėl senyvo amžiaus, sveikatos būklės kelionė gali būti neįmanoma, dėl to jie gali neturėti galimybės atsiimti jiems priklausančių išmokų, ir tai neleistų patenkinti net minimalių asmens kasdienių poreikių. Lygių galimybių įstatymo 10 straipsnyje nurodoma, kad lygių galimybių pažeidimu laikomas šiame įstatyme nustatytų pareigų nevykdymas ar netinkamas jų vykdymas ir draudimų nesilaikymas, o 5 straipsnio 1 punktas numato, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės, nepaisant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Pareiškėjo nuomone, Apraše yra nustatyti skirtingi išmokų pristatymo būdai atsižvelgiant į išmokų gavėjų socialinę padėtį (priklausomai nuo to, ar gavėjui išmokos 2009 m. gruodžio mėnesį buvo pervestos į gavėjo sąskaitą kredito įstaigoje; Aprašo 11.1, 11.2, 11.3 punktai) bei išmokų gavėjų amžių (Aprašo 11.3 punktas). Tai, kad įgyvendinant Aprašo 3.2 ir 11 punktus, išmokų gavėjai netenka dalies jiems priklausančios išmokos, laikytina netiesiogine išmokų gavėjų diskriminacija, kurią apibrėžia Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 4 dalis. Atsižvelgiant į tai, pasak pareiškėjo, Aprašo 3.2 ir 11 punktai prieštarauja Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 punktui, o kartu prieštarauja ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui.

II.

Atsakovas Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba atsiliepime į Lietuvos Respublikos Seimo nario Remigijaus Žemaitaičio pareiškimą nurodė, jog nesutinka su juo ir prašo ginčijamus Aprašo punktus pripažinti neprieštaraujančiais Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 punktui. Atsiliepimas grindžiamas šiais argumentais:

1. Iki Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymo 14, 38, 39, 40, 41, 52 ir 53 straipsnių pakeitimo įstatymo įsigaliojimo, VSDF administravimo įstaigos pensijas

pristatydavo pagal nuolatinę arba faktinę pensijos gavėjo gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikos teritorijoje arba perveddavo į pensijos gavėjo sąskaitą kredito įstaigoje; asmenys galėdavo patys pasirinkti, koku būdu išmokos jiems turi būti pristatomos. Todėl vien 2009 metais VSDF valdybos teritoriniai skyriai, išmokėdami socialinio draudimo išmokas (pensijas, pašalpas, kompensacijas), patyrė 52,7 mln. litų išlaidų. Iš šios sumos tik 1,8 mln. litų buvo kompensuota iš valstybės biudžeto, o likusi dalis apmokėta VSDF biudžeto lėšomis. Iš minėtos sumos 17,3 mln. litų išlaidų patiriama dėl išmokų mokėjimo į gavėjų sąskaitas kredito įstaigose (6,217 mlrd. litų), o 35,4 mln. litų – dėl išmokų pristatymo į gavėjų gyvenamąsias vietas (4,068 mlrd. litų). Taigi, išmokas išmokant per kredito įstaigas, VSDF biudžetas patiria vidutiniškai 0,278 procento išlaidų (arba 2,78 Lt išmokant 1000 Lt išmoką), o išmokant per paštą ar kitas įmones (pristatant į gyvenamąsias vietas) – 0,87 procento išlaidų (arba 8,7 Lt išmokant 1000 Lt dydžio išmoką) nuo išmokos. Pasunkėjus Lietuvos ekonomikos padėčiai ir atsiradus VSDF biudžeto deficitui, 2009 metų pabaigoje kilo būtinybė optimizuoti biudžeto sąnaudas, susijusias su išmokų mokėjimu, dėl ko Lietuvos Respublikos Seimas jau minėtu Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymo 14, 38, 39, 40, 41, 52 ir 53 straipsnių pakeitimo įstatymu pakeitė Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymo 40 straipsnio 2 dalį ir nustatė, kad pensijos bus pristatomos VSDF valdybos nustatyta tvarka, suderinus su VSDF taryba.

2. Pirminiame įstatymo projekto (Projekto Nr. XIP-1239) variante buvo numatyta, kad pensijų pristatymo tvarką vienasmeniškai nustatys VSDF valdyba. Tačiau projekto svarstymo metu, argumentuojant, kad VSDF valdyba „gali nuspręsti pensijas mokėti tik per bankus“, buvo registruotas pasiūlymas leisti pačiam pensijos gavėjui nuspręsti, koku būdu jam bus pristatoma pensija. Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetas šiam pasiūlymui pritarė tik iš dalies – įstatymo projekte atsirado nuostata, įpareigojanti VSDF valdybą pensijų pristatymo tvarką suderinti su VSDF taryba, kuri sudaroma iš vienodo skaičiaus lygiateisių narių, atstovaujančių apdraustųjų interesus ginančioms organizacijoms, darbdavių organizacijoms bei valstybės institucijoms. Dėl to, atsakovo nuomone, darytina išvada, kad įstatymų leidėjas, suprasdamas, kiek valstybei kainuoja ir gali ateityje kainuoti tokia pensijų gavėjų teisė nepaisant jokių aplinkybių pasirinkti, koku būdu jie nori gauti pensiją, nusprendė pensijų pristatymo tvarką pavesti nustatyti VSDF valdybai, suderinus su VSDF taryba.

3. VSDF valdyba, saistoma galiojančių teisės aktų, konstitucinių teisingumo, protingumo ir proporcingumo principų, atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Konstitucijos pensijų gavėjams laiduojamą teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, siekdama visapusiškai apsaugoti pensijų gavėjų interesus, ypač tų asmenų, kurie dėl tam tikrų objektyvių aplinkybių (sveikatos būklės, senyvo amžiaus ir pan.) yra socialiai pažeidžiamesni, taip pat ir į poreikį mažinti VSDF biudžeto išlaidas, susijusias su pensijų pristatymu, padarė išvadą, kad tikslinga pensijų gavėjus ir jiems taikomus pensijų pristatymo būdus diferencijuoti pagal tam tikrus objektyvius kriterijus. Todėl nustatant naują pensijų pristatymo tvarką, buvo laikytasi teisėtų lūkesčių principo, nustatant, kad visos pensijos, kurios buvo paskirtos iki Aprašo įsigaliojimo, gali būti mokamos pensijų gavėjo anksčiau pasirinktu būdu. Taigi nauja pensijų pristatymo tvarka, išskyrus vieną išimtį, iš esmės taikoma tik toms pensijoms, kurios paskirtos po šio Aprašo įsigaliojimo. Nustatant teisinį reguliavimą taip pat laikytasi lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principo, kadangi visos pensijos, paskirtos po 2010 m. sausio 1 d., pervedamos į gavėjų sąskaitas kredito ar mokėjimo įstaigose, bei socialinės darnos ir protingumo principų, kurių pagrindu, atsižvelgiant į objektyvias aplinkybes bei išskirtinę tam tikros pensijų gavėjų grupės socialinę padėtį, nustatomos išimtys iš bendros taisyklės.

4. Apraše nustatyta, kad asmenys, gavę pensijas iki 2009 m. gruodžio 31 d., šias pensijas ir toliau turi teisę gauti jų pasirinktu būdu. Tačiau iš šios taisyklės buvo padaryta išimtis – į sąskaitas kredito įstaigose pervedamos visos dirbantiems gavėjams mokamos išmokos (nepriklausomai nuo išmokų skyrimo datos), jeigu bent vienos iš mokamų išmokų dydis priklauso nuo draudžiamųjų pajamų turėjimo ar darbo savarankiškai (siekiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 5 ir 8 straipsnių nuostatas); išmokos, paskirtos iki 2010 m. sausio 1 d., pristatymo būdas gali būti

nekeičiamas, jeigu šios išmokos gavėjas savo darbinę veiklą nutraukė iki 2010 m. sausio 15 d. Ši išimtis yra objektyviai pateisinama ir nei tiesiogiai, nei netiesiogiai nediskriminuoja asmenų, kuriems ji taikoma, kadangi asmenų, kurie gauna draudžiamųjų pajamų, t. y. dirba pagal darbo sutartis arba verčiasi savarankiška veikla, socialinė padėtis suponuoja, jog jie turi daugiau galimybių pasirūpinti savimi, yra mažiau socialiai pažeidžiami nei asmenys, kurie tokių pajamų negauna ir yra (gali būti) priklausomi vien nuo mokamos pensijos ir kuriems pensija yra (gali būti) vienintelis pragyvenimo šaltinis. Be to, asmenys, kurie gauna draudžiamųjų pajamų, yra apdrausti įvairiomis socialinio draudimo rūšimis, todėl, atsitikus draudimui įvykiui, turi teisę gauti įstatymuose nustatytas socialinio draudimo išmokas, tokias kaip ligos pašalpa, motinystės (tėvystės) pašalpa ir pan. Tuo tarpu visos socialinio draudimo išmokos, išskyrus tas, kurios mokamos pagal Aprašą, mokamos tik į gavėjų sąskaitas kredito įstaigose, jokios kitos išmokos nėra pristatomos gavėjams pagal gyvenamąją vietą. Todėl darytina prielaida, kad asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų, sąskaitos kredito įstaigoje turėjimas yra objektyviai būtinas.

5. Pensijų gavėjų ir jiems taikomų pensijų pristatymo būdų diferencijavimu, atsižvelgiant į pensijų gavėjų draudžiamąsias pajamas, siekiama pateisinamo teisėto tikslo – atsakovas siekė racionaliai naudoti valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšas, taip užtikrinant šių lėšų kaupimą socialinio draudimo išmokoms mokėti. Be to, minėta taisyklė nustatyta nepažeidžiant asmenų lygybės principo – taikoma visiems pensijų gavėjams, turintiems draudžiamųjų pajamų, jų nediskriminuoja dėl kokių nors kitų priežasčių. Atsižvelgiant į tai, kad tarp pensijų gavėjų, turinčių draudžiamųjų pajamų, gali būti ir tokių, kurie objektyviai (pvz., dėl judėjimo negalios ir pan.) gali būti nepajėgūs naudotis kredito įstaigų paslaugomis, atsakovas Aprašo 24 punkte, įsigaliojusiam 2010 m. balandžio 23 d., nustatė, kad išmokos gavėjui prašant, teritorinio skyriaus direktorius ar jo įgaliotas valstybės tarnautojas, atsižvelgdamas į gavėjo sveikatos būklę (nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, specialusis nuolatinės priežiūros ar pagalbos poreikis, didelis specialiųjų poreikių lygis ar kita), gali priimti individualų sprendimą dėl išmokos (išmokų) pristatymo būdo.

6. Išmokoms, kurios skiriamos nuo 2010 m. sausio 1 d., atsakovas nustatė naujas šių išmokų pristatymo sąlygas – išmokos pervedamos į pensijų gavėjų sąskaitas kredito įstaigose, išskyrus išimtis iš šios taisyklės, pagal kurias išmokos pristatomos pagal nuolatinę ar faktinę gavėjo gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikos teritorijoje šiems gavėjams: kurie yra netekę 75-100 procentų darbingumo (I grupės invalidams) (Aprašo 4.2.1 punktas); kurie nedirba ir gyvena vietovėse, kuriose nėra kredito įstaigų ar jų padalinių (Aprašo 4.2.2 punktas); kurie yra sukakę 80 ir daugiau metų, jeigu jie nedirba arba dirba, tačiau jiems mokamos išmokos (mokamų išmokų) dydis nepriklauso nuo draudžiamųjų pajamų turėjimo ar darbo savarankiškai (Aprašo 4.2.3 punktas); kuriems iki 2010 m. sausio 1 d. paskirta išmoka yra pristatoma pagal jų nuolatinę ar faktinę gyvenamąją vietą, nuo 2010 m. sausio 1 d. ar vėlesnės datos skiriama kita išmoka, ši išmoka, jiems pageidaujant, taip pat gali būti pristatoma pagal jo nuolatinę ar faktinę gyvenamąją vietą, išskyrus Aprašo 11.2 punkte nurodytą atvejį, t. y. jeigu gavėjas gauna draudžiamųjų pajamų (Aprašo 20 punktas). Išmokų gavėjų diferencijavimas pagal išvardintus kriterijus yra objektyviai pateisinamas, pagrįstas būtinumu apsaugoti labiausiai pažeidžiamus gavėjus ir dėl to negali būti laikomas diskriminuojančiu kitus gavėjus ar suteikiančiu šiems asmenims tam tikras privilegijas. Konstitucinio Teismo doktrinoje minimas diferencijuotas teisinis reguliavimas (kitur dar vadinamas pozityviąja diskriminacija), jeigu tuo siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų, nėra traktuojamas kaip privilegijų teikimas, todėl toks reguliavimas negali būti laikomas diskriminuojančiu tam tikras asmenų grupes ir pažeidžiančiu asmenų lygių galimybių principą. Toks diferencijuotas teisinis reguliavimas nustatytas atsižvelgiant į specifinę tam tikros pensijų gavėjų grupės socialinę padėtį bei kitas aplinkybes (į pensijų gavėjų sveikatą, amžių bei objektyvias aplinkybes, susijusias su gavėjų gyvenamąja vieta). Todėl tai, kad tam tikra pensijų gavėjų grupė, atsižvelgiant į jų socialinį pažeidžiamumą, turi teisę pensijų išmokas gauti ne tik pavedimu į sąskaitą kredito įstaigoje, bet ir tiesiogiai jas pristatant į gyvenamąją vietą, yra siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų ir negali būti laikoma kitų pensijų gavėjų teisių ar lygių galimybių pažeidimu.

7. Atsakovas yra sudaręs dvišales sutartis su pagrindinėmis šalies kredito įstaigomis, pagal kurias minėti bankai ir kredito unijos įskaito lėšas į pensijų gavėjų sąskaitas neimdami jokie mokesčio iš pensijų gavėjo – šių lėšų įskaitymas yra apmokamas VSDF biudžeto lėšomis arba yra visiškai nemokamas, dėl ko šių kredito įstaigų klientai nepatiria jokių išlaidų, susijusių su pensijų išmokų įskaitymu į jų sąskaitas. Be to, Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymas neįpareigoja VSDF valdybos teritorinių skyrių pensijų išmokas pristatyti pagal gyvenamąją vietą nemokamai – išmokų pristatymas yra savarankiška paslauga, teikiama išmokų gavėjui, dėl kurios yra patiriamos didelės sąnaudos. Pagal bendrus viešojo administravimo principus už tam tikras paslaugas gali būti nustatomas užmokestis patiriamoms sąnaudoms finansuoti. VSDF valdybai pensijų pristatymo sąnaudos nėra kompensuojamos (išskyrus labai nedidelę dalį), taigi jos gali būti dengiamos arba iš visų socialinio draudimo sistemos dalyvių solidarai sukauptų valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšų (kaip daroma šiuo metu), arba išskaičiuojamos iš pensijos gavėjo, kaip užmokestis už suteiktas paslaugas (kaip daroma užsienio valstybėse, pvz., Latvijoje). Taigi, atsakovo nuomone, jeigu būtų palikta teisė visiems pensijų gavėjams be išimties, nepaisant jokių kriterijų, pasirinkti pensijos pristatymą pagal gyvenamąją vietą, galėtų būti svarstomas klausimas dėl užmokesčio už tokią paslaugą nustatymo.

Teismo posėdžio metu atsakovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos atstovas prašė nutraukti bylą, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjo ginčijamas norminis administracinis aktas yra pakeistas.

Išplėstinė teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

III.

Pareiškėjas Lietuvos Respublikos Seimo narys Remigijus Žemaitaitis prašo ištirti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus 2009 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-791 patvirtinto Pensijų ir kompensacijų pristatymo tvarkos aprašo 3.2 ir 11 punktų teisėtumą.

Pareiškėjo kreipimosi į Lietuvos vyriausiąją administracinę teisimą metu galiojusios 2009 m. gruodžio 31 d. įsakymo Nr. V-791 redakcijos Aprašo 3.2 ir 11 punktai nustatė:

„3. Laikantis Tvarkos aprašo sąlygų, išmokos gali būti pristatomos tokiais būdais: <...>

3.1. pristatomos pagal išmokos gavėjo (toliau – gavėjas) nuolatinę arba faktinę gyvenamąją vietą;

3.2. pervedamos į gavėjo sąskaitą kredito ar mokėjimo įstaigoje (toliau – kredito įstaiga);

3.3. pristatomos pašto perlaidomis.“

„11. Į gavėjo sąskaitą kredito įstaigoje pervedamos:

11.1. išmokos, paskirtos iki 2010-01-01, jei šios išmokos 2009 metų gruodžio mėnesį buvo pervedtos į gavėjo sąskaitą kredito įstaigoje;

11.2. dirbantiems gavėjams mokamos išmokos (nepriklausomai nuo išmokų skyrimo datos), kurių dydis priklauso nuo draudžiamųjų pajamų turėjimo ar darbo savarankiškai (Laikinojo įstatymo 5 ir 8 straipsniai);

11.3. išmokos, paskirtos pirmą kartą nuo 2010-01-01 ar vėlesnės datos (išskyrus Tvarkos aprašo 4.2 ir 20 punkte nurodytus atvejus).“

Taigi pareiškėjas ginčijo Aprašo (2009 m. gruodžio 31 d. įsakymo Nr. V-791 redakcija) nuostatas, įtvirtinusias vieną iš išmokų (valstybinių socialinio draudimo pensijų, nukentėjusiųjų asmenų valstybinių pensijų, mokslininkų valstybinių pensijų, kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas, Aprašo 1 p.) pristatymo būdų – pervedimą į gavėjo sąskaitą kredito įstaigoje, bei atvejus, kada išmokos pristatomos šiuo būdu.

Kaip matyti iš pareiškėjo argumentų, pozicija dėl ginčijamo teisinio reguliavimo galimo prieštaravimo Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 punktui grindžiama iš esmės tuo, jog išmokų gavėjai yra diferencijuojami – vienai grupei priklausantys išmokų gavėjai gauna visą išmoką (t. y. išmokų gavėjai, kuriems išmokos pristatomos pagal gavėjo gyvenamąją vietą), o kitos grupės gavėjai dalies išmokos netenka dėl išlaidų už kelionę į kredito įstaigą bei išlaidų kredito įstaigai už finansines paslaugas, be to, akcentuota, jog asmenys negali pasirinkti išmokos pristatymo būdo.

Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, jog po pareiškėjo kreipimosi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą, minėtas Aprašas ne kartą buvo keičiamas.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus 2010 m. balandžio 16 d. įsakymu Nr. V-177 buvo padaryti tam tikri pakeitimai, *inter alia* Aprašas papildytas 24 punktu:

„24. Išmokos gavėjui prašant, Teritorinio skyriaus direktorius ar jo įgaliotas valstybės tarnautojas, atsižvelgdamas į gavėjo sveikatos būklę (nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, specialusis nuolatinės priežiūros ar pagalbos poreikis, didelis specialiųjų poreikių lygis ar kita), gali priimti individualų sprendimą dėl išmokos (išmokų) pristatymo būdo.“

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus 2012 m. sausio 9 d. įsakymu, be kita ko, buvo pakeistas Aprašo 11.2 punktą ir išdėstytas taip:

„11.2. visos dirbantiems gavėjams mokamos išmokos (nepriklausomai nuo išmokų skyrimo datos), jei bent vienos iš mokamų išmokų dydis priklauso nuo draudžiamųjų pajamų turėjimo ar darbo savarankiškai (Laikinojo įstatymo 5 straipsnį).“

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus 2012 m. spalio 16 d. įsakymu Nr. V-511 Aprašas buvo pakeistas ir išdėstytas nauja redakcija. Aprašą išdėsčius nauja redakcija, 3.2 punkte buvo įtvirtintas naujas išmokų pristatymo būdas, nenumatytas iki tol galiojusios redakcijos Apraše – tai yra išmokėjimas mokėjimo įstaigoje (padalinyje) Lietuvos Respublikos teritorijoje, o Aprašo 11 punkte buvo nustatyti išmokų pristatymo pagal gavėjo gyvenamąją vietą terminai. Taigi pareiškėjo ginčyti Aprašo (2009 m. gruodžio 31 d. įsakymo Nr. V-791 redakcija) 3.2 ir 11 punktai buvo pakeisti ir juose įtvirtintos nuostatos, reguliavusios kitus teisinius santykius.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus 2013 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. V-155 Aprašas vėl buvo išdėstytas nauja redakcija. Šiuo įsakymu, be kita ko, Pensijų ir kompensacijų pristatymo tvarkos aprašo pavadinimas buvo pakeistas ir išdėstytas taip: „Pensijų, kompensacijų, kompensacinių išmokų ir rentų pristatymo tvarkos aprašas“.

Pastebėtina, jog šios redakcijos Apraše, galiojančiame ir norminės administracinės bylos nagrinėjimo metu, buvo išskirtas naujas išmokų pristatymo būdas – tai yra išmokų pristatymas jas pervedant į gavėjo sąskaitą kredito unijoje, veikiančioje Lietuvos Respublikoje (Aprašo (2013 m. kovo 26 d. įsakymo Nr. V-155 redakcija) 3.3 p.). Tam tikri pakeitimai buvo padaryti ir dėl išmokų pristatymo pagal gavėjo gyvenamąją vietą – buvo numatytas platesnis asmenų, kuriems tokiu būdu gali būti pristatomos išmokos, ratas, taip pat Aprašo (2013 m. kovo 26 d. įsakymo Nr. V-155 redakcija) 4 punktą nustatė, jog išmokos pristatymo būdą pasirenka gavėjas, laikydamasis Tvarkos aprašo sąlygų.

Taigi atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, konstatuotina, jog šiuo metu galiojančio Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus 2009 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-791 patvirtinto Pensijų, kompensacijų, kompensacinių išmokų ir rentų pristatymo tvarkos aprašo (2013 m. kovo 26 d. įsakymo Nr. V-155 redakcija) 3.2 ir 11 punktai, padarius minėtus pakeitimus, įtvirtina ne tą teisinį reguliavimą, dėl kurio atitikties Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 punktui pareiškėjas kėlė klausimą. Taip pat pastebėtina, kad nepaisant to, jog teisinis reguliavimas dėl vieno iš išmokų (Apraše nurodytų pensijų, kompensacijų, kompensacinių išmokų ir rentų) pristatymo būdų – pervedimo į gavėjo sąskaitą kredito ar mokėjimo įstaigoje – yra įtvirtintas ir šiuo metu galiojančiame Apraše (2013 m. kovo 26 d. įsakymo Nr. V-155 redakcija), o būtent – jo 3.4 punkte, taip pat šio Aprašo 8 punkte nustatyta, kada išmokos gali būti pristatomos šiuo būdu, tačiau išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, jog Pensijų, kompensacijų, kompensacinių išmokų ir rentų pristatymo tvarkos aprašą išdėsčius

2013 m. kovo 26 d. įsakymo Nr. V-155 redakcija, iš esmės buvo pakeistas visuminis teisinis reguliavimas dėl išmokų pristatymo tvarkos, *inter alia*, kaip minėta, ne tik nustatytas kitoks išmokų pristatymo būdų sąrašas, palyginus su įtvirtintuoju Pensijų ir kompensacijų pristatymo tvarkos aprašo (2009 m. gruodžio 31 d. įsakymo Nr. V-791 redakcija) 3 punkte, tačiau įtvirtintas ir šioje byloje ginčijamam teisiniam reguliavimui tam tikrais aspektais aktualus teisinis reguliavimas – pavyzdžiui, išmokų gavėjai, laikydamiesi Apraše numatytų sąlygų, turi teisę pasirinkti išmokų pristatymo būdą (Aprašo (2013 m. kovo 26 d. įsakymo Nr. V-155 redakcija) 4 p.), taip pat išplėstas gavėjų, kuriems išmokos gali būti pristatytos pagal gyvenamąją vietą, ratas. Taigi pareiškėjo nurodytų argumentų, kuriais jis grindė galimą Aprašo (2009 m. balandžio 26 d. įsakymo Nr. V-791 redakcija) 3.2 ir 11 punktų prieštaravimą Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 punktui, kontekste akivaizdu, jog pareiškėjo ginčytas teisinis reguliavimas buvo pakeistas.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo jurisprudencijoje nuosekliai laikomasi praktikos, jog ginčijamo norminio administracinio akto panaikinimas iki sprendimo byloje priėmimo reiškia, jog tais atvejais, kai į administracinę teisumą dėl norminio administracinio akto teisėtumo kreipiasi ne teismai, o kiti Administracinių bylų teisenos įstatymo 110 straipsnyje nurodyti subjektai, norminio administracinio akto teisėtumo byla praranda savo objektą. Taigi tais atvejais, kai į administracinę teisumą dėl norminio administracinio akto teisėtumo kreipiasi ne teismai, o kiti Administracinių bylų teisenos įstatymo 110 straipsnyje nurodyti subjektai, t. y. teisme nagrinėjama norminė administracinė byla pagal abstraktų prašymą ištirti norminio administracinio akto (ar jo dalies) teisėtumą, administraciniams teismams yra priskiriama tirti tik galiojančių norminių administracinių aktų teisėtumą, todėl ginčijamo norminio administracinio akto panaikinimas iki sprendimo byloje priėmimo tokiais atvejais yra pagrindas nutraukti bylą kaip nepriskirtiną administracinių teismų kompetencijai (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. gegužės 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I¹-1/2006; 2009 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I⁵⁰²-17/2009; 2012 m. birželio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I⁷⁵⁶-19/2012 ir kt.).

Nagrinėjamu atveju į Lietuvos vyriausiąją administracinę teisumą, inicijuodamas norminio administracinio akto dalies teisėtumo patikros procesą, kreipėsi Lietuvos Respublikos Seimo narys, paduodamas abstraktų prašymą ištirti norminio administracinio akto teisėtumą (Administracinių bylų teisenos įstatymo 110 str. 1 d.). Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat atkreipia dėmesį, jog 2013 m. sausio 3 d. nutartimi, pažymėjus, jog bylos nagrinėjimo dalyką ir ribas apibrėžia pareiškėjo prašymas, pareiškėjui buvo pasiūlyta patikslinti prašymą ir informuoti teisumą apie savo valią bei poziciją dėl tuo metu galiojusios Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus 2012 m. spalio 16 d. įsakymo Nr. V-511 redakcijos Aprašo galimo prieštaravimo aukštesnės galios teisės aktams, šia nutartimi akcentavus ir, be kita ko, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką dėl abstrakčių prašymų ištirti nebegaliojančių (pakeistų) norminių administracinių aktų teisėtumą. Tačiau pareiškėjas patikslinto prašymo teismui nepateikė.

Atsižvelgdama į nurodytus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija nutraukia norminę administracinę bylą pagal pareiškėjo Lietuvos Respublikos Seimo nario Remigijaus Žemaitaičio prašymą ištirti, ar Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2009 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-791 patvirtinto Pensijų ir kompensacijų pristatymo tvarkos aprašo (2009 m. gruodžio 31 d. įsakymo Nr. V-791 redakcija) 3.2 ir 11 punktai neprieštarauja Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 punktui.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 101 straipsnio 1 punktu, 114 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija

n u t a r i a:

Nutraukti norminę administracinę bylą pagal pareiškėjo Lietuvos Respublikos Seimo nario Remigijaus Žemaitaičio prašymą ištirti, ar Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2009 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-791 patvirtinto Pensijų ir kompensacijų pristatymo tvarkos aprašo (2009 m. gruodžio 31 d. įsakymo Nr. V-791 redakcija) 3.2 ir 11 punktai neprieštarauja Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 punktui.

Nutartis neskundžiama.

Teisėjai

Laimutis Alechnavičius

Dainius Raižys

Virgilijus Valančius

Dalia Višinskienė

Virginija Volskienė